

»STAROST NAJ GOVORI, VRSTA LET NAJ POKAŽE MODROST!«

Zbornik projekta Knjiga me pomlaja:
Matičina medgeneracijska literarna druženja

SLOVENSKA MATICA
USTANOVljena 1864

© Slovenska matica, 2024

Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja Slovenske matice je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, dajanje na voljo javnosti (splet), predelava ali vsaka druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Odstranitev tega podatka je kazniva.

Slovenska matica se za sodelovanje pri projektu Knjiga me pomlaja zahvaljuje vsem udeleženkam in udeležencem projekta ter vsem institucijam, Domu starejših občanov Ljubljana-Šiška, Talita Kum Zavodu Postojna, Domu upokoјencev Sežana in Domu starejših občanov Ajdovščina, ki ste prisluhnile naši želji po vzpostavljanju mostov med generacijami. Hvala tudi vsem posameznikom, ki ste sodelovali pri pripravi in izvedbi delavnic.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-82

»STAROST naj govori, vrsta let naj pokaže modrost!« : zbornik projekta Knjiga me pomlaja: Matičina medgeneracijska literarna druženja / [uredila Zarika Snoj Verbovšek ; spremni besedi Ignacija Fridl Jarc in Zarika Snoj Verbovšek ; fotografsko gradivo arhiv Slovenske matice]. - Ljubljana : Slovenska matica, 2024

ISBN 978-961-213-428-0
COBISS.SI-ID 207959043

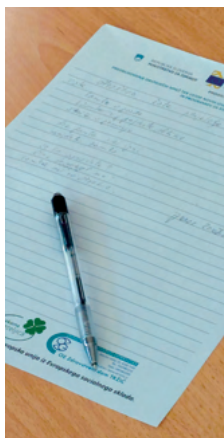
»STAROST NAJ GOVORI,
VRSTA LET NAJ POKAŽE MODROST!«

Zbornik projekta Knjiga me pomlaja:
Matičina medgeneracijska literarna druženja

SLOVENSKA MATICA

2024

KNJIGA ME POMLAJA

MEDGENERACIJSKO
LITERARNO/JEZIKOVNA DRUŽENJA
V SODELOVANJU Z ZALOŽBO
SLOVENSKA MATICA.

Knjiga me pomlaja: Matičina medgeneracijska literarna/jezikovna društva

V zanimajo knjige?

Radi sami ustvarjate – pisate, igrate, poslušate, nastopate?
Se veselite druženja in razpravljanja o zanimivih
zgodovinskih in aktualnih temah?
Uživati v kulturnih prireditvah, literarnih kroških,
gledaliških, filmskih glasbi?
Radi srečujete nove zanimive ljudi?

Imajo knjige za vas premajhne črke?
Se vam kdaj ne ljubi brati, če pa v vslednjem poskušali
zanimivo zgodbo ali lepaj pesem?
Zanimajo vas bralnice, revije, glasbeni in knjižni in si
na mobilne zavrti posnetek pogovora iz zvočne knjige?
Si želite prek spleta obiskati knjižnico, knjižnico, kulturno
prirediteljo ali zanimivo literarno predstavo?

Pridružite se projektu založbe Slovenska matica, ki bo
knjige, pisatelje, po radijski, knjižni in
različne dogodke pripeljala k vam!

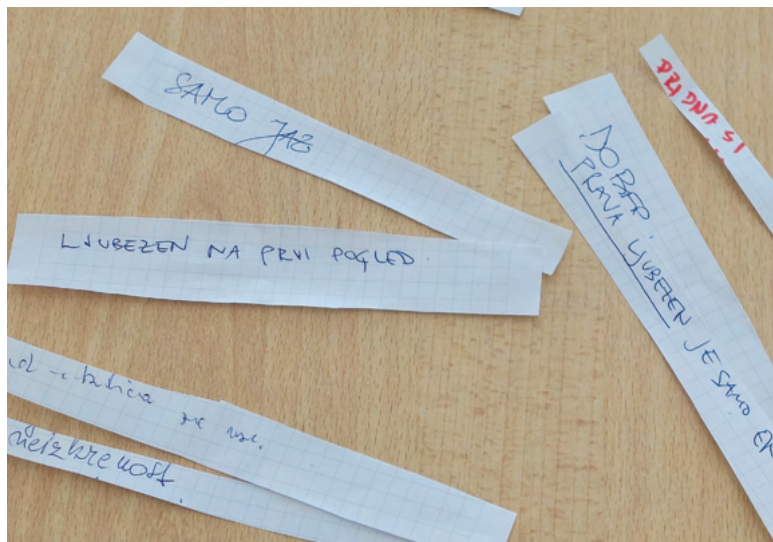
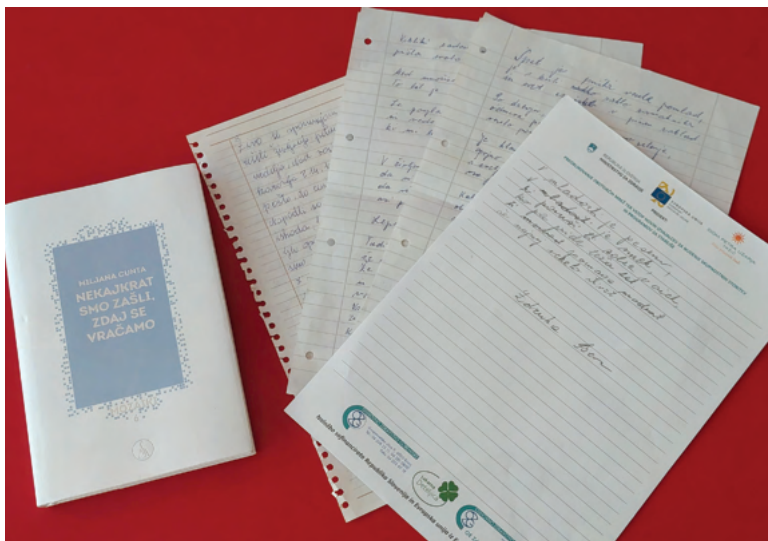
V Tiskalnici Zavoda Pustojna bodo
do četrtek, od 09.30 do 11.00
ponudili delavnice:

- 9. 5. 2024: Proza literarna delavnica
- 16. 5. 2024: Pesniki literarna delavnica
- 23. 5. 2024: Dramska literarna delavnica
- 30. 5. 2024: Izobraževalna delavnica o digitalni pismenosti

Mentorji projekta so: Neli K. Filipič, Ignacija Fradi Jarc,
Zarja Svoj Weberick, Joh Fradi Jarc.

Dodatne informacije in prijavo pri: Doroteji Rajka

Doc. dr. Ignacija Fridl Jarc, tajnica urednica Slovenske matice

Slovenska matica – most za vse generacije

Le stoletje in pol nazaj smo se Slovenke in Slovenci morali še krčevito boriti, da bi slovenščina postala knjižni jezik vsega našega prebivalstva, da bi v njej nastajala tako leposlovna kot znanstvena dela. Bil je to čas, ko so naši rojaki hodili študirat v tujino, ker nismo imeli niti slovenske univerze niti akademije znanosti in umetnosti, ki bi našo slovensko duhovno moč združevala in povezovala. Učbenikov v slovenskem jeziku skorajda ni bilo in zato ta ni premogel znanstvenega besedišča za posamezna strokovna področja.

Ta korak v preteklo zgodovino je opomin za nas, ki živimo tu in zdaj, kot tudi za naše zanamce, kako težko je bilo vzpostaviti temelje slovenske kulture in znanosti in razvijati slovensko narodno zavest. Obenem pa je to spomin na vse tiste drzne, pogumne, preudarne, jasnovidne in vélike osebnosti slovenstva, ki so spodbujale nastanek osrednjih kulturnih in znanstvenih ustanov, kot prve tudi Slovenske matice. Med njimi nedvomno izstopajo imena škofa Antona Martina Slomška, Lovra Tomana, Frana Levstika in Janeza Bleiweisa, ki so vsak na svoj način s svojimi besedami in dejanji pripomogli, da je bila leta 1864 ustanovljena Slovenska matica, ki je najstarejše še danes delujoče slovensko kulturno in znanstveno društvo in druga najstarejša slovenska založba za izdajanje zahtevnejših knjig v slovenščini.

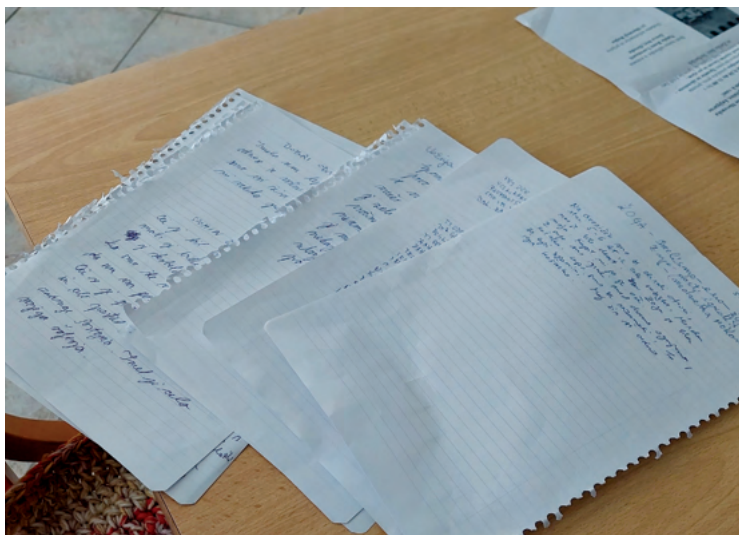
Slovenski jezik je bil tisti, ki je spodbudil naše začetke, s skrbjo za slovenščino in njeno knjižno izreko se je Slovenska matica upirala zgodovinski resničnosti, ko je bila nemščina

še naš uradni jezik, in se pozneje postavila po robu željam po enotnem jugoslovanskem jeziku. Prestala je težke trenutke zaprtja in zatrtja v časih prve in druge svetovne vojne ter zaplembe premoženja oziroma nacionalizacije in komunističnega nadzora. V svoji dolgi zgodovini je zbirala in odkupovala dragoceno slovensko rokopisno gradivo in skrbela za postavitev spomenikov slovenskim pisateljem. V njeni lasti je bil letak z najstarejšimi slovenskimi tiskanimi besedami »Le vkup, le vkup vboga gmaina«, ki ga je skupaj s svojo knjižnico in drugimi rokopisi predala Narodni in univerzitetni knjižnici. Nudila je varno literarno zavetje Ivanu Cankarju, ki je v samo osmih letih med 1900 in 1908 pri Slovenski matici izdal kar deset svojih del, med njimi romana *Na klancu* in *Martin Kačur*. Pogumno je dala pravico do besede Borisu Pahorju in Branku Hofmanu, ko njune javne objave na Slovenskem pod komunistično oblastjo niso bile zaželenne. Podprla je osamosvojitve Slovenije, na Slovenski matici je nastala tudi prva demokratična stranka.

Zgodovina Slovenske matice je dolga več kot stoletje in pol, bogata s knjigami, dragocena zaradi njenega poslanstva, to je skrbi za slovensko kulturo, znanost, knjigo in jezik. Prav jezik je temelj, zakaj to, da govorimo slovensko, ni naključje. V slovenski jezik smo vrojeni, v njem smo zaslišali prve materine besede, v njem so okrog nas zazvene prve pesmi, v njem smo večinoma izrekli svoje stiske in radosti življenja. Nemški filozof Ludwig Wittgenstein je nekoč zapisal, da so »meje mojega jezika meje mojega sveta«. Hotel je povedati, da tako bogata, kot je naša govorica, tako široke in globoke so naše misli in tako dobra in tehtna so naša dejanja, ko te misli uresničujemo.

Zato je pomembno, da svoje jezikovne sposobnosti krepiamo vse življenje. Nikoli ni prepozno, da zapišemo svojo prvo pesem, svoj prvi prozni zapis ali dramski prizor. Projekt Knjiga me pomlaja nagovarja starejše generacije, da brez strahu stopajo v svet tiskane, digitalne ali govornjene literarne besede. Kakor že več kot stoletje in pol gradimo most med preteklostjo in sedanostjo oziroma med različnimi rodovi slovenstva, enako želimo zdaj zgraditi literarni most med različnimi starostnimi generacijami naše družbe, to je most med sodobno književnostjo in starejšimi bralci. Želimo si, da ti na svojem naslednjem sprehodu v letu ptice ne bodo videli le ptice, ki leti, ampak bo ptič postal prisposoba za njihove sanje in upanje, ki se zmorejo še vedno dvigniti visoko na nebo.

Drage udeleženke, dragi udeleženci projekta, ko boste tako razbirali svoje vtise iz narave, svoja čustva in zasebno življenje, da boste v njih odkrivali nove pomene in sporočila, se bo v vas rodila literatura. Zapišite jo, pa četudi bo obsegala le dva verza ali pa nekaj proznih ali dramskih stavkov. Ne sramujte se je, češ da vi tega ne znate tako, kot to zmorejo pravi pisatelji. Vaša beseda je enako dragocena in čuvajte jo. Samo vaša je, enkratna in neponovljiva, vzniknila je globoko iz vašega srca, kakor se rojeva sleherna literatura.

Zarika Snoj Verbovšek, vodja in strokovna koordinatorka projekta

Knjiga nas vse pomlaja, bogati in modri

Slovenska matica je najstarejša še vedno delujoča slovenska posvetna založba ter kulturna in znanstvena ustanova, ustanovljena leta 1864, da širi zahtevnejšo literaturo v slovenskem jeziku, razvija slovenski znanstveni jezik in izdaja znanstveno gradivo. Opravljala je funkcijo vseh ključnih znanstvenih narodnih institucij in bila tista, ki je spodbudila nastanek tako prve univerze na Slovenskem kot tudi akademije znanosti in umetnost. Zato je zbirala in ohranjala pomembno raziskovalno gradivo in slovensko kulturno pisno dediščino, ki jo je predala NUK, za kar je v letu 2023 prejela Trubarjevo priznanje.

Slovenska matica danes organizira in izvaja številne projekte, med katerimi so pomembnejši: Matica pod zvezdami (cikel knjižnih prireditev v prostorih Slovenske matice, s katerimi predstavljamo svojo tekočo založniško produkcijo), Matičina knjižna potovanja (cikel predstavitev knjig Slovenske matice po vsej Sloveniji, s katerimi se približamo lokalnim skupnostim v njihovem okolju in s temami, ki zadevajo njih oziroma njihove kraje), Matičina čezmejna gostovanja (cikel dogodkov, ki jih organiziramo v zamejstvu), Matičina odprta vrata (prireditve, na katerih v svojih prostorih gostimo druge kulturne institucije in založnike, bodisi iz matičnega slovenskega bodisi iz zamejskega okolja), Matičina povezovanja (projekt predstavitve Slovencev po svetu na Slovenski matici), Matičine novinarske konference (predstavitve knjižnih izdaj ciljno za novinarje) in natečaje za mlade (filozofske, naravoslovne in pesniške natečaje za

dijake in študente v Sloveniji in v zamejstvu), mesečna naravoslovna predavanja z zelo različnih naravoslovnih in tehniških področij, ki jih načrtuje Naravoslovno-tehniški odsek, jezikoslovna predavanja »Naj slovenščina odmeva« v organizaciji Odseka za slovenski jezik Slovenske matice idr.

V svoji 160-letni zgodovini je Slovenska matica poskrbela za izdajo temeljnih del s področij leposlovja, humanistike in znanosti. Še danes je osrednje društvo, ki povezuje vrhunske slovenske znanstvenike tako v matični domovini kot v zamejstvu in po svetu in je ena ključnih institucij, ki skrbi za promocijo in popularizacijo znanosti v najširšem pomenu besede. Svoje poslanstvo še vedno uresničuje tudi z bogatim in raznovrstnim založniškim programom, ki ga podpira tudi Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. Pod njenim okriljem izhaja več kot deset knjižnih zbirk, njen bogati in kvalitetni založniški program pa obsega več kot dvajset knjižnih izvirnih leposlovnih znanstvenih in prevodnih naslovov letno, s čimer tudi na tak način še vedno skrbi za razvoj slovenskega jezika. V zadnjih letih je tudi močno okrepila svoj prireditveni program, ki je izjemno pester in obsežen. Program prireditev gradi na založniškem programu Slovenske matice, sistematično pa vključuje tudi širše zanimive teme, ki so povezane s spodbujanjem branja pri različnih ciljnih skupinah.

V letu 2024, ko Slovenska matica praznuje 160-letnico svojega obstoja, smo se odločili svoje delovanje dodatno približati še eni ciljni publiki, izmed katere posamezniki sicer sodijo med zveste spremljevalce našega programa, nismo pa jim doslej posvetili sistematične posebne pozornosti. V projekt z naslovom Knjiga me pomlaja: Matičina medgeneracijska

literarna druženja smo zato vključili družbeno skupino starejših, vključenih v institucionalne oblike bivanja, ki so zaradi vključenosti v institucije in starostnih omejitev prikrajšani za mobilnost (obiske knjigarne, knjižnice, literarnih prireditvev, strokovnih predavanj), obenem pa so manj digitalno pismeni, tako da jim je tudi spletna ponudba tovrstnih vsebin nedostopna. Zaradi starostnih omejitev so njihove jezikovne zmožnosti oslABLJENE, kar se odraža tudi v vsakodnevnih oblikah sporazumevanja, okrnjeni storilnosti, slabši samopodobi, slabši vključenosti v družbeno življenje, zmanjšanju socialnih stikov, osamljenosti in posledično duševnih stiskah.

Namen projekta je bil predvsem s pomočjo literature povečati dostopnost do (aktualne) kulturno-umetniške ponudbe (z mentorskimi medgeneracijskimi delavnicami ter s fizično in spletno udeležbo udeležencev pri aktivnostih naše založbe), zmanjšati oviranost udeležencev pri branju literature (zato smo dve izbrani literarni deli pretvorili v bolj dostopni obliki, in sicer smo roman Nataše Konc Lorenzutti *Senca brez človeka* v okviru projekta pripravili kot e-knjigo in roman Ferija Lainščka *Življenje nima naslova* kot zvočno knjigo) ter jih posledično izobraziti za uporabo teh novih formatov knjige in opolnomočiti tudi za dostopanje do spletnih strani založb, knjigarn, knjižnic, s poudarkom na spletni ponudbi Slovenske matice in naših posnetih literarnih prireditvah, strokovnih predavanjih in posvetih o različnih temah slovenske kulture in družbe.

K sodelovanju smo povabili različne domove za starejše po Sloveniji in kot projektne partnerje izbrali domove iz štirih različnih statističnih slovenskih regij: DSO Ljubljana-Šiška

(strokovna sodelavka Medeja Novljan), DU Sežana (strokovna sodelavka Nika Čepar), Talita Kum Zavod Postojna (strokovna sodelavka Doroteja Rojko) in DSO Ajdovščina (strokovna sodelavka Mojca Klavžar). V vsakem izmed domov smo osnovali skupino udeležencev in vsako nato štirikrat obiskali. Naše peto srečanje je bila zaključna prireditev projekta v prostorih Slovenske matice, na kateri so udeleženci nastopili s svojimi pričevanji in besedili.

Projektna mentorska skupina, ki smo jo sestavljali Zarika Snaj Verbovšek in Ignacija Fridl Jarc s Slovenske matice, uveljavljeni slovenski pisateljici Nataša Konc Lorenzutti in Neli Filipič ter študenta in člana Matičinega Kluba mladih Job Fridl Jarc in Jošt Brešar, je po začetnem strokovnem usposabljanju, posvečenem različnim vidikom problematike starejših, sestavila podroben vsebinski načrt dela, ki pa smo ga ob vsakem posameznem obisku pri udeleženkah in udeležencih projekta prilagajali njihovim zanimanjem, željam, potrebam in zmožnostim. V izhodišču, ki smo se ga držali v vseh štirih skupinah, smo pripravili štiri različne delavnice, na katerih smo udeležence seznanili z vsemi literarnimi vrstami (prozo, poezijo in dramatiko ter nazadnje še z digitalno kulturno ponudbo). Prozna delavnica je temeljila na dokumentarnem romanu Nataše Konc Lorenzutti *Senca brez človeka* (Slovenska matica, 2023) in zato kot izhodiščno tematiko predvidevala spomin, preteklost in vprašanje identitete ter motive iz otroštva, pogosto povezanega z vojnim časom. Na pesniški delavnici smo prebirali poezijo Miljane Cunta iz njene zbirke *Nekajkrat smo zašli, zdaj se vračamo*, spoznavali razlike med moderno in tradicionalno poezijo, tematsko pa skušali s poetičnimi postopki in izrazi

ubesediti različne življenjske trenutke in doživetja. Dramska delavnica je potekala kot skupinsko delo, kjer so udeleženci, navdihnjeni z Molièrovo komedijo *Šola za žene*, sestavljali dramske prizore različnih žanrov na temo odnosov med moškimi in ženskami. Na izobraževalni delavnici o digitalni pismenosti sta mentorja študenta predstavila, udeleženke in udeleženci pa preizkusili različne možnosti dostopanja do različnih formatov knjig, spletnih knjigarn, knjižnic in videoposnetkov kulturnih prireditev, pri čemer se je kot najuporabnejša prilagojena oblika knjige pri tej ciljni skupini izkazala zvočna knjiga.

Na mentorskih delavnicah, ki so bile vselej utemeljene na literarnih temah in obogatene z različnimi kreativnimi in kognitivnimi vajami pisanja, branja, govorjenja, pomnjenja, nastopanja, medsebojne komunikacije, skupinskega dela ipd.) smo krepili jezikovne in kognitivne zmožnosti starejših in jih usposobili za samostojnejše aktivno dostopanje do kulturne ponudbe. Ob tem je nastalo veliko avtorskih besedil udeležencev, ki izražajo njihovo umetniško poustvarjanje na izbrane teme (kdo sem, spomin, mlada leta, odnosi z bližnjimi, razlike med včasih in danes) in izbrane forme zapisov (prozni, lirski ali dialoški zapisi, rime, prosti verz, pisemske oblike, akrostihi), predvsem pa njihovo lastno ustvarjalnost in literarno nadarjenost. V pričujočem zborniku so zbrana njihova besedila, ki vključujejo tako zapise različnih kreativnih vaj, samostojne prozne tekste, pesniške utrinke, dramske poskuse in različna druga razmišljanja, ki so se udeležencem porajala med našim druženjem. Umetniška vrednost teh pisnih izdelkov je različna, tako kot so bili različno z literarnim znanjem, veščinami pisanja in konec

koncev tudi s samozavestjo opremljeni udeleženci naših delavnic, ki pa je vse družil skupni imenovalec: ljubezen do knjig, jezika, branja in kulture. Tisto, kar pa prav vsem objavljenim zapisom daje posvečen pomen, tehtnost in izrazno moč, pa je njihova pristnost, saj so izraz človeške duše, ki priča o preteklosti, da se ta ohranja tudi za prihodnje rodove, nas opominja o vrednotah, ki so temeljne in večne, ter nas vse bogati s svojo življenjsko zrelostjo in modrostjo, ki se je mlajši lahko učimo od starejših, kot je zapisano že v Stari zavezi pri Jobu: »Starost naj govori, vrsta let naj pokaže modrost!« (Job 32,7)

Veseli smo, da smo s tem projektom po svojih omejenih močeh vsaj delno uspeli starejšim vrniti glas, ki se ga prepogosto premalo sliši. Prisluhnimo mu!

DOM STAREJŠIH OBČANOV LJUBLJANA-ŠIŠKA

SPOMIN

Janez Zoretič: *Sem ...*

Sem fantek, ki gleda v sonce.

Sem desetletni fant, ki pase krave.

Sem mladenič v vojski.

Sem mlad moški, ki plete pletenine v Rašici.

Za Dolanca sem spletel pulover. Bil sem eden tistih, ki so znali upravljati stroje.

Z dvema prijateljema smo šli na Triglav, pozneje pa na slovensko planinsko pot.

Od petdesetega leta naprej sem Šiškar.

Marija Halapir: *Sem ...*

Sem devetletna deklica v dolgi beli obleki s skodranimi lasmi in z venčkom na glavi. Grem k prvemu svetemu obhajilu.

Sem devetletna deklica, ki opazuje prihod nemške vojske v Ljubljano.

Sem dijakinja krojaške obrtne šole, po vojni.

Sem ženska in delam v tovarni Dekorativna, do upokojitve.

S tovarno gremo na izlet v bolnišnico Franja. Peljejo me tudi na izlet na morje, za en dan.

Živim s starši, mama umre, ko sem stara petintrideset let.

Leta 1972 nas v tovarni obiše Tito; bil je kratek silvestrski večer, Tito je imel kratek govor, nato so pisarniški delavci plesali.

Po upokojitvi so me še klicali v tovarno, na veselice.

Doma sem šivala, obdelovala vrt.

Pri šestinštiridesetih sem se poročila, z možem sva živela skupaj trideset let.

Frančiška Hočevar: *Prvi spomin*

Sem deklica, spomnim se otroških iger z drugimi otroki ali petja s sestro, ko sva pasli krave na pašniku, pa sva prepevali pesmi.

Sem mlada ženska, dvajsetletna uslužbenka v tovarni.

Sem ženska, stara štirideset let, z bratom sva skupaj gradila stanovanje. V tem stanovanju sem živela šestdeset let, bilo je v redu. Na vrtu sem sadila sadike; solato in zelenjavo.

V pokoj sem šla, ko sem bila stara petinpetdeset let.

S Planinsko matico sem bila ves teden na Kaninu. Na Triglavu sem bila sedemkrat, prvič sem bila stara trideset let.

S prijateljicami smo vsako leto delale izlete, krajše ali daljše pohode.

Majda Žlebnik: *Prvi spomin*

Ko s sestro še nisva znali brati, nama je mami pogosto brala pravljico *Črni muc*. Ta nama je bila bolj prijetna kot *Sneguljičica in sedem palčkov*.

Jelka Komel: *Prvi spomin*

Napad petelina, stara približno dve leti do tri.

Sršen piči sosedovega delavca in ta umre.

Sedim pri peči z bratom in sestro in ugibamo, kako je živel Jezus – to je bilo v božičnem času. Ali bom kdaj to razumela?

Ko sem šla v šolo, me je sestra priganjala, da nisem zaostajala, enkrat pa je ponorela in me pustila samo.

Učiteljica me je vodila naokrog po razredih, ker sem znala dobro računati, kot zelo starejši.

Hodila sem v šolo Kraljice Marije, eno leto pa smo bili doma, ker je bilo zelo mraz.

Oče je odšel v partizane, mama pa je sama čuvala štiri otroke.

Oče prišel domov cel in vesel – tudi me!

Marta Pralica: *Prvi spomin*

Ko sem bila stara tri leta, sem hodila v italijanski vrtec. Se spominjam, da sem se, ko sem jokala, potolažila z lepo »punčo«.

Oče je bil tigrovec in kot zavedni Slovenec je tudi svoje življenje žrtvoval za domovino. Jaz sem bila kurirka.

Bil je interniran globoko v Italiji. Mama in jaz sva ga obiskali. Šli sva tudi v Rim in med bombardiranjem so nas zaprli v stolp. Ostalo nas je pet žensk. Življenje je bilo zelo težko, vsega je primanjkovalo. Večni strah.

Jaz sem mami pomagala do poroke in še potem. Ko je bilo največ dela, smo priskočili na pomoč.

Zdenka Bevc: *Prvi spomin*

Prijateljica Vlasta; skupaj sva se igrali, skupaj sva šli na procesijo. Imela je lepo belo obleko, metali sva cvetje in uživali.

Ana Rogač: *Prvi spomin*

Moj prvi spomin je, ko sem šla v šolo. Spomnim se, kako me je mama spodbujala, naj bom dobra in poslušna. Še danes sem hvaležna za njen nasvet. Ko sem odrasla, sem šla, štirinajst let stara, delat.

Marta Pralica: *Spomin*

Živo se spominjam dogodka, kako smo rešili življenje petim partizanom. Bila je nedelja. Nad vasjo Podraga je imela

postojanko karavla P14. To so bili kurirji, ki so prinašali pošto do centralnih kurirk.

Napadli so jih Nemci. Niso imeli drugega izhoda kot teči proti naši vasi. Mi smo jih opazili, tekli so proti naši hiši. Imeli smo bunker, tako da smo zamaskirali vrata z vinsko posodo in še druga vrata iz veže. S sestro sva odmaknili omaro. Nič nismo pomislili in partizane skrili v klet. Rekli so, da imajo Nemci psa. Tekli so po potoku, tako da jih ni zavohal. Toliko je bilo še časa, da smo hodnik polili z vodo in dvorišče posuli z živim apnom. Fantje so popadali v klet, ker ni bilo časa, da bi prižgali luč. Ko so Nemci prišli do naše hiše, je pes nadaljeval proti vasi Lože.

Medtem smo partizanom odprli, češ da je šla nevarnost mimo. Nemci so zaslutili, da partizani niso šli tako daleč. K sreči jih je sestra opazila, da so se spet skrili. En Nmec je prišel do okna, prav do tistega prostora, kjer so prej hodili fantje. Vprašal je mamo, ali ima kaj jajc. Hitro mu jih je nesla, da ni prišel v hišo, in so odšli.

Drugi dan so Nemci šli v hajko in prečesali vso okolico. Trajalo je tri dni. Fantje so bili pri nas, dokler je hajka trajala. Nabergoj Ivan si je zvil gleženj in ostal sedem dni. Spominjam se še, da je bil Jelarčič Ivan tesar in Jež Slavko, za druga dva sem imeni pozabila.

V spomin na to karavlo so naju s sestro povabili na srečanje, ki so ga obujali vsako leto konec junija. Blizu vasi Vrabče je tudi spomenik na padle kurirje.

P. S.: V kleti smo imeli pršut, klobase in vino.

Majda Žlebnik: Šola

Hodila sem v prvi razred. Sestra je mlajša dve leti. Vsak dan je sredi dopoldneva prišla do šole. Prijetna stara učiteljica

je redno pogledovala skozi okno, jo videla in morala sem ponjo. Bila sem prav jezna, da je sedela poleg mene.

V tretjem razredu je moja učiteljica umrla. Bili smo združeni z učenci tretjega A razreda. Obravnavali smo kokoš; morali smo jo narisati, risati pa nisem znala. Imela sem zelo lepe suhe barvice, soseda pa me je prosila, če ji jih posodim. Da, v zameno pa naj mi nariše kuro. Svojo je pobarvala, meni je pa ni narisala. Ker sem se z njo prepirala, me je učiteljica poklicala k tabli. Hotela sem ji povedati, pa mi ni pustila; s palico sem jih dobila po prstih.

Tej sošolki sem tako zamerila, da je tudi v odraslosti nisem pozdravila.

Zdenka Bevc: Šola

Zdenko se je zelo usidral v moj spomin. Luškan je bil. Enkrat sem mu delala pikice, kadar me je pogledal. Bil je ves pikast in me je kasneje oklofotal, ko je videl, da je pikast.

VČASIH – ZDAJ

Janez Zoretič, Marija Halapir, Amalija Šmuc, Francka Babnik, Jelka Komel: *Včasih – zdaj*

Včasih je lušno b'lo,
zdaj pa ni več tako ...

Včasih bilo je bolj enostavno,
bolj umirjeno,
bolj preprosto,
bolj pošteno.

Razvoj pa prinesel je
velike spremembe,
ki sprejeti jih moramo,
čeprav so pretirane.

Včasih smo delali,
želi pšenico,
pri sosedih v vasi,
da smo za preživetje imeli.

Zdaj življenje je enolično,
lepo je,
ko smo z družinami.

Vnuk imel je rojstni dan,
pojedli smo tortico
in skupaj zapeli.

Včasih sem delala ročno delo,
zdaj rada berem,
spominjam otroških se let.

Včasih veliko sem bral,
šah sem igral,
v domu pa preišlujem,
kaj sem prej delal.

Zdaj veselim se najbolj tega,
da vedno ozdravim,
pa sem vseeno kar naprej nekaj bolan.

Včasih sem težko življenje imela,
a zmeraj vse obrnila na dobro
in vedno je šlo.

Danes sem tu,
namesto da bi rožice plela,
ampak tudi tu so dobri ljudje
in meljemo svoje,
da vedno najdem kaj dobrega.

Moramo pa drug drugemu priznat,
da ne moremo kot včasih ...

Včasih so nam se stvari dogajale,
zdaj se jih samo še spominjamo.

MLADA LETA

Amalija Šmuc: *Mladost*

Mladost je bila
in je minila.

Zdenka Bevc: *Mladost*

V mladosti je pesem,
v mladosti je smeh,
ki posuši ti solze v očeh.
Ko pa pride teža let,
ti modrost pomaga
še naprej veselo živet.

Francka Babnik: *Mladost*

Naj cveti življenje,
marjetico ti dam, nageljček pripnem,
poln vrt rožic ti želim.
Tisoče kal na oknih naj cveti,
sedem cvetov veselja naj nikoli ne oveni.
Plevela naj nikjer ne bo,
skrbela moja sestra s svojo je rokó.

Kot med ljudmi –
smo rože in plevel.

Marija Halapir: *Mlada leta*

Dobili smo njivo v najem
in smo pridelovali
vsak po svojih močeh
v vsakem vremenu

in smo radi delali
in pridobili pridelke
hrano, krompir
in smo se dobro počutili.

Janez Zoretič: Pok

Bomba v gozdu
jajčaste oblike
skrita v grmovju.

Dva fanta pri igri ...

Se bo sprožila?
Stric reče NE!
Bomba ni za otroke.

Amalija Šmuc: Mama

Dokler mama je, si otrok,
ko mama umre, si odrasel.

Šest nas je bilo,
vojna je bila, ko je zadnjega rodila.
Medtem ko je bila v bolnici,
so nam Italijani vse pobrali,
nas preselili v sosednjo vas.
Očeta in brata so prisilno
v vojno poslali.
Mama se je znašla,
kakor se je lahko.
Dobra je bila, včasih stroga.

Jelka Komel: *Mama*

Mama, veš, da si bila vedno naš vzor.
Bila si ena, danes in včeraj.
Vedno boš naša ostala,
majhna in nežna kot cvet v pomladi.

Zdenka Bevc: *Princ iz sanj*

Vzkliki radosti in veselja –
prišla svoboda je, nič več trpljenja!

Med množico postaven partizan,
to bil je princ iz mojih sanj.

Le pogled iz modrih oči
in vedela sem,
da je ta,
ki lahko mi moč in srečo da.

Zdenka Bevc: *Življenje*

V življenju je vedno tako,
da smeh in jok si podajata rokó,
da včasih sonce sije, nato pa spet grmi,
vsi pa si želimo, da srečni bi bili.

Zdenka Bevc: *Pomlad*

Spet je prišla vesela pomlad,
je s krili rahlo zamahnila
in svet spremenila v pisan zaklad.

Po drevju, ki krasi ga novo zelenje,
odmeva prešeren ptičji spev,
veselo pomladno žvrgolenje.

Je hladen vetrič čez deželo zavel,
opojno dišeča polja objel,
s cvetjem imel je posebno zabavo,
vse je obudil, vse je objel.

Kako ne bi človek srečen bil
ob vsej tej lepoti, ki jo je
z rojstvom v dar dobil?

Spomini lepi prežive vse do dne,
ko si star, sam in bolan,
bogastvo prineso ti v tresočo se dlan.

Zdenka Bevc: *Lepo je*

Tudi v poznih letih lahko je lepo,
če prijazni ljudje ti stisnejo rokó.

Že z rojstvom v dar dobiš
sonce, zvezde in ostali drobiž.

Ta lepota te spremlja vse dni,
le odprte moraš imeti oči.

Vsak cvet z lepoto te obdari,
ptica zate veselo žgoli.

Kako lep je ta naš svet,
že zdavnaj je ugotovil razneženi poet.

MOŠKI – ŽENSKA

Jelka Gortnar, Majda Žlebnik, Jelka Komel, Janez Zoretič, Zdenka Bevc, Marija Halapir, Ana Rogač, Veronika Jakopič, Katarina Ovsec: *Janez in Micka (variacije na posamezne izbrane besede)*¹

LEPA

Janez:

Kadar se smeješ, si najbolj lepa!

Premalo je, da si samo lepa.

Ti si lepa kot cvetoča repa.

Ti si lepa kot rožica.

Ti moraš biti lepa zame!

SLOGA

Micka (Belokranjica):

V Slogi je kino odličen!

V slogi je moč!

V slogi bova živela, če me boš poslušal in delal, kot ti jaz naročim.

PRIMERNO OBNAŠANJE

Janez:

Z vsakim bodi ljubezniva, najboljši način je, da vse pretentaš in bomo vsi složni.

Ne spogleduj se s tujimi moškimi, bodi primerno opravljena, da ne boš preveč seksi, pazi na besede, ki jih boš izrekla.

¹ Dialogi, ki so v nadaljevanju natisnjeni krepko, so bili na delavnici izbrani kot najboljši.

Ali boš gledala soseda in njegovo sosedo, kako se pričkata, ali se boš primerno obnašala in boš uslužna meni?

ZVESTOBA

Micka:

Ali se zvestoba splača?

Nezvesti, sebe poglej!

Ti, ki ti je zvestoba tuja, sebe poglej!

Janez:

Nezvest sem zato, ker mi ti nisi vedno na voljo.

LJUBITI

Janez:

Ne spogleduj se z drugimi, ljubiti smeš le mene, svojega moža!

Ti spogledljivka, ti ni jasno, da sme ženska ljubiti le svojega moža!

Micka:

Zdaj pa utihni!

Kuš!!!²

Konec 1: komedija

Se stepeta, soseda pa gledata, kako se zmerjata.

On vzame klobuk in odide. Se spotakne in pade v njeno naročje in še njo podre na tla. Se smejeta.

²V belokranjskem narečju pomeni: Popolna tišina!

PRIDNOST

Janez:

Rad te imam in vse bi dal zate. Resnično, resnično te ljubim in vse bi prenesel, da bi živila v največji slogi.

Oprosti, saj si bila vedno pridna!

Konec 2: tragedija

PRIDNOST

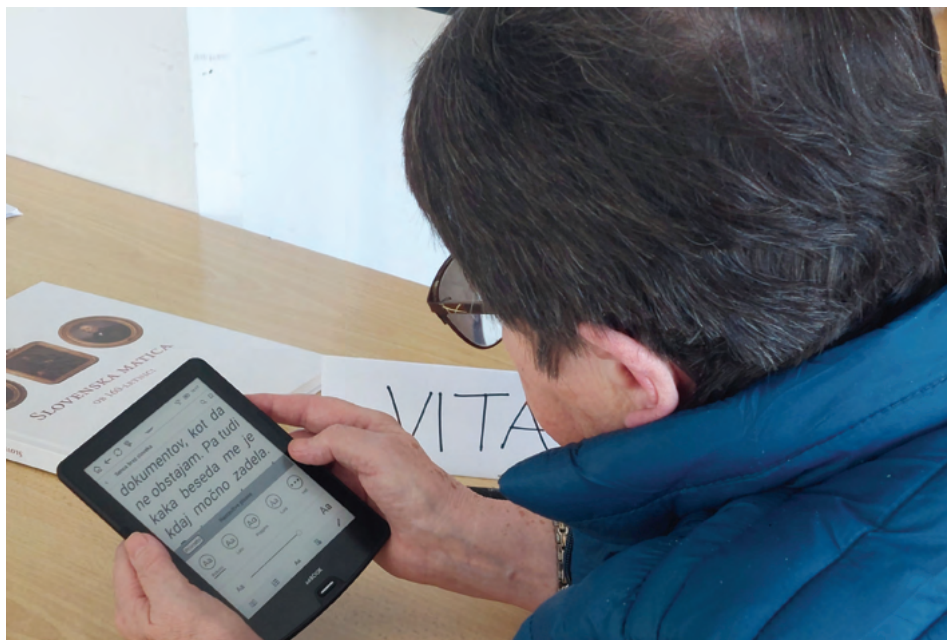
Janez:

Nisi vredna, da bi bila od sodobnega, dobrega moškega ljubljena, vedno ti je manjkala pridnost!

Jo vrže iz hiše.

Jo ustrelj.

TALITA KUM ZAVOD POSTOJNA

SPOMIN

Bernarda Kodele: *Spomin na nono, očetovo mater*

Oče je bil v Dahavem, njegova mati je bila slepa. Moja stara mama, nona, je skrbela zame poleg moje mame. Nekoč, ko smo šle v trgovino, ni opazila, da sem vsa pokakana.

Oče se je potem vrnil živ nazaj in celo postal direktor kmetijske zadruge v Postojni. Imel je celo svojega šoferja.

Milojka Naglič: *Moja mladost*

Sem Milojka, rojena mladim staršem kmalu po vojni. Ker sta bila starša brez možnosti, da bi me imela pri sebi, sem živela pri babici.

Ker pa je bila babica še zaposlena, sem dneve preživljala pri različnih ljudeh. Najlepši so bili trenutki, ki sem jih preživela pri ljudeh, ki so imeli veliko krušno peč, iz katere je dišalo po svežem kruhu. To je bil zame eden najlepših trenutkov, čeprav mi pri babici ni manjkalo ničesar.

Ko pa se je moj mlajši sin odločil za poklic peka, sem se pogosto spomnila na dišeči kruh iz krušne peči, ki me še zdaj vrne v čas mojega otroštva.

To je le eden od lepih spominov, čeprav jih je še mnogo, pa tudi slabi spomini še živijo v mojem srcu.

Mila Kavčič: *Zemlja*

Najlepši spomin je: zemlja je tolažba. In ker sem imela čudovitega očeta, sem bila stalno z njim: ljubiteljica konj in vseh živali, ampak konji so mi bili vse. Je bilo najlepše, ko smo šli orat in sem bila s konji. Kaj je bilo tudi lepo: jeseni, ko so bili pridelki, smo jih naložili na velik voz in jih peljali

na Reko za prodajo. Oče in jaz. Tam sem bila vesela, ker sem prvič jedla sladoled, kljub temu da je bila že jesen. Največ pa se je porabilo denarja za davke.

Kadar je bila še pšenica, smo jo naložili v nahrbtnik in nesli v mlin tričetrt ure daleč. In tam je bilo tako lepo! Sicer nisem bila lačna kruha, ampak v tistem mlinu sem dobila kruh z rozinami in to je bilo enkratno.

Mihaela Božič: *Vojna*

Moj brat je bil v partizanih. Jaz sem bila še majhna in me je bilo zelo strah.

Neke noči smo slišali, kako Franc, moj brat, kliče mamo. Prišel je iz gozda po hrano. Videla sem ga, ko je prišel v kuhinjo. Na glavi je imel kapo. Zahteval je, da smo tiho.

Takrat sem ga zadnjič videla. Ubili so ga.

Mihaela Božič: *Begunstvo*

Živelimi smo blizu Tolmina. Vojaki so nas prišli iskat in nas potisnili v vagone, nas vanje stisnili kot vžigalice. Bila sem še otrok, stara sedem let. Peljali so nas v Banja Luko. Tam so nas ljudje lepo sprejeli.

Ko smo se vrnili domov, smo našli vse razmetano, pravo razdejanje. Vse je bilo razbito. So to naredili nemški vojaki – tega ne vem.

Vojna je grda. Spomnim se je po otroško.

Marjeta Zupančič: *Ledene rože*

Trije otroci smo bili. Živelimi smo v eni sobi. Zvečer sta oče ali mama zakurila v peči, da je bilo toplo. A zjutraj je bilo

zelo mrzlo. Na okenskih steklih so bile ledene rože. Te so mi bile zelo všeč. Gledala sem jih, dokler jih ni sonce stopilo.

Marjeta Zupančič: *Kamenčki*

Moj oče je bil inovator in nas je vse tri otroke učil, kako je treba zaslužiti. Dal nam je kamenje in flomastre in smo nanje risali, jih barvali. Ob cesti smo jih prodajali, cena ni bila določena – kolikor je kdo dal. Za ta denar smo si lahko kupili sladkarije.

Sonja Halik: *Žoga*

Na dvorišču smo se zbirali otroci, stari pet do šest let iz vse soseske. Morda nas je bilo deset. Žoga je bila moja. Kupil mi jo je oče.

Z njo smo igrali med dvema ognjema, košarko, rokomet. Lepo smo se razumeli. To so lepi spomini. Moj sin še vedno igra košarko.

Mila Kavčič: *Rojstni dan*

Na Kalcu je lipa, ki še danes stoji. Tam smo imeli polja, otroci smo se igrali.

Stara mama mi je podarila ročno pletene copate – najlepše darilo, kar sem jih dobila. Stara sem bila pet, morda šest let. Dolgo sem jih čuvala v škatli. Nekoč so izginili.

Milena Ožbolt: *Zvezdica*

Majhna sem bila, pa se spomnim, kako sem bila vesela, ko mi je teta podarila uhane, kupila jih je v Ljubljani. Uhančki so bili v obliki zlate zvezdice, da sem se počutila kot zvezdica.

Bernarda Kodele: *Dobri odnosi*

Imela sem lepe prijateljske odnose z vrstniki – sosedi. Še danes smo vsi živi in se obiskujemo. To mi veliko pomeni!

Sonja Halik: *Darilo*

Dobila sem kolo
in to je bilo lepo.

Milena Ožbolt: *Vožnja s kolesom*

Spomnim se, kako sem prejela prvo kolo – ponija. Z njim sem se vozila ves dan, da sem zvečer dobila vročino. Bilo mi je zelo hudo; ne toliko zaradi vročine, ampak zaradi tega, ker nisem mogla nazaj na kolo, ker je mama rekla, da se ne smem nekaj časa voziti. Mamo sem ubogala in sem se na kolo vrnila po enem tednu.

Vita Furlan: *Športni dan*

V Osnovni šoli Studeno (podružnica Postojna) mi je športni dan ostal v posebnem spominu. To je bilo leta 1958, ko sem hodila v prvi razred. Takrat je ena učiteljica učila po dva razreda. V šoli je bil tudi prostor, kjer so bivale živali: ovca, koze, puran, race, zajci ... Na športnem dnevu so fantje s krampom in lopato kidali gnoj in ga vozili na vrt, deklice pa smo delale na vrtu in trosile gnoj.

Enkrat kasneje pred zimo pa so s kamionom pripeljali narezana drva. Učenci smo se postavili v vrsto eden poleg drugega od kamiona do drvarnice. Polena so potovala iz rok v roke, dokler ni bilo delo končano. Nihče se ni pritoževal. Starši se v šolsko delo niso vtikali. Opravljali smo družbeno koristno delo.

Zanimiv je bil tudi naravoslovni dan. Spomladi, ko je vse ozelenelo, so se pojavili keбри. Morali smo zgodaj zjutraj na travnike. Povsod je bila rosa. Fantje so splezali na drevesa in jih tresli. Keбри so padali v rosno travo, deklice smo jih pobirale v vedra. To je trajalo do sončnega vzhoda, ko so začeli keбри letati. Nabrane kebre smo oddali Krajevnemu odboru, kjer so jih uničili.

Milena Ožbolt: Šolske počitnice

Šla sem na Bloke – tam je bilo polno otrok za igranje. Žogali smo se, se šli gobice; skakalne igre. Bila sem vesela družbe – to družbo pogrešam.

Prespala sem pri stricu, maminem bratu. Tam na Blokah je bilo vedno veliko otrok.

Bernarda Petrič: Gobe

Kot otrok sem živela v Ljubljani. K dedku sem hodila na počitnice v Dobro Polje. Tam je čudovita pokrajina. Dedek naju je s sestro vzgajal. Bilo je poletje, zelo vroče. Peljal naju je na sprehod in učil o naravi, ker je bil v stiku z njo. Učil naju je o oblakih, o naravnih pojavih, o živalih.

Najlepše je bilo, ko naju je peljal ven po nevihti. Bosi sva hodili po lužah, po mokri zemlji. V bližini je bil gozd, kjer smo se ustavili. S sabo smo imeli košaro, začeli smo nabirati gobe, golobice oziroma zelenčke, ker imajo malce zelene klobuke. Dedek nama je pokazal, kako in katere je treba pobrati. Nabrali smo polno košaro. Ko smo se vrnili domov, je dedek zakuril v štedilniku. Gobe smo očistili in jih na spodnji strani klobuka posolili. Spekli smo jih na ognju.

Dišalo je kot v nebesih. Ko so bile pečene, sva se postavili v vrsto z iztegnjenimi rokami. Dedek je vsako plosknil po dlani in nanjo dal roko. To je bil nekakšen obred. Gobe so bile čudovitega okusa. To so lepi spomini.

Zlatka Fišer: *Majhna*

Majhna sem bila, ovce, krave, teleta sem varovala, kljub temu da stopnic nisem videla.

A vseeno sem sama vzgojila dve deklici.

Mila Kavčič: *Stara mama*

Spomnim se je tako: ko sem bila majhna, mi je rekla moja stara mama, da kot otrok nisem zaželena od svoje mame. Ko sem odraščala, me je znala nagovarjati in je skrbela, da moja mama ni vsega zvedela.

Ko sem bila stara osemnajst let, sem bila zaljubljena v enega fanta, Italijana, in moja mama me je ves čas lovila, če sem dobila pismo iz Italije. Ko je poštar prinesel pismo in nje ni bilo doma, je rekla mojemu stricu, da me mora paziti in pismo vzeti. In jaz sem šla v spalnico, sem bežala po postelji in on za mano. Takrat so bila taka tanka pisma; in sem ga mečkala in potem požrla. Sem bila potem tepena od strica, ampak niso zvedeli, kaj je pisalo.

Ljubezen se je pa končala, ker se je začela vojna in so na pošti pobirali vso italijansko pošto.

In samo takrat sem bila zaljubljena.

Mila Kavčič: *Oče*

Oče je bil čudovit, ampak je bil malo doma, ker je bil gozdar. So gozdarili in je prišel domov samo ob sobotah. Me

je znal potolažiti in je rekel: »Potrpi, potrpi moj otrok. Prišli bodo cajti, ki bodo drugačni zate.«

Imela sem še štiri brate, ki pa so vsi umrli, ko so bili majhni. Takrat so bile bolezni, jetika, oslovski kašelj. Ob tem je moj oče zelo trpel. Potem sta bili še dve sestri, ena je šla na Švedsko, naprej pa ne bom pisala ...

Ko je oče umrl, mi je mama zaklenila vrata, da nisem mogla k njemu. Ampak jaz rečem: »Bog vidi in se maščuje.«

AKROSTIHI

Mila Kavčič: *Pomoč*

Milost Božja je zame tolažba
In veselje.
Ljubezen, ki ti pomaga živeti
Ali pomaga umreti.

Mila Kavčič: *Mila*

Mir
In
Ljubezen
Ali žalost

Milojka Naglič: *Nisi pozabljen*

Misel nate še živi
Izvor moje je ljubezni
Lepota tvoja me pomirja
Objem mi ponuja zavetje tvoje
Jezik ne more povegati vsega, kar čutim
Korak tvoj se oddaljuje od mene
Atlas le bi pokazal, kje živiš

Bernarda Petrič: *Skrite želje*

Borovci šumijo, morje ječi
Enkratno misel o brezpogojni ljubezni
Rožmarin ti lep, kako dišiš
Nasmeh ljubljene osebe, ki te poboža
Angel, angelček, ki me čuvaš nocoj
Razum služi besedi, srce pa izraža srčnost človeka

Domača hiša spominja na otroška leta
Akrobatika je zdrava

Milena Ožbolt: *En dan*

Mojca je telovadka
Iztok hodi v hribe
List je popisano
Enajst je številka
Note sem spoznala
Ananas rada jem

Vita Furlan: *Pismo*

Vanja je napisala pismo
Ivana ga je prebrala
Tanja je dodala fotografijo
Ana ga je poslala v tujino

Stanka Šenkinc: *Moji sorodniki*

Silvo je pošten poštar
Tanja je pridna pisateljica
Albina je moja sestra
Nina je učiteljica
Katja skače po vrtu
Anton je moj mož

Bernarda Kodele: *Bernarda*

Barva je za beljenje
Eva je moja sestrična
Rožica je najlepša rudeča
Nos imajo vsi

Ana je moja najboljša prijateljica
Robec potrebujejo vsi
Denar moramo imeti
Avstrija je država

Ambrož Bernard Kotnik: *Ambrož Bernard*

Anatomija človeškega telesa
Mladost rada skače čez most
Bes človeka uničuje
Rože razveseljujejo moje srce
Oče je potreben vsakemu otroku
Življenje obstoja iz veselja in trpljenja

Breza je simbol
Enota ima več pomenov
Redna prehrana je vir zdravja
Noč ima svojo moč
Ali je danes lepo?
Rekvijem je lep spomin?
Delo je ...

Mihaela Božič: *Skupnost*

Metla je za pometat
Ivan je moško ime
Hren je pekoč
Avto je prevozno sredstvo
Elektra brez elektrike ni mogoča
Letalo vozi med nami
Alan je moško ime

Zlatka Fišer: *Zlatka*

Zala zelo mamici pomaga

Leja kužka bi imela

Ana želi, da bi kirurg postala

Tina na banki dela

Katarina posebej rada kuha

Andreja, soseda moja vesela, niti en dan ne pozabi na naše pogovore po telefonu

Sonja Halik: *Samospev*

Spev

Od

Našega

Jaza

Ali nazaj

Sonja Halik: *Danes*

Smo skupaj na vaji v sobi

Od ljudi

Naših zvestih

Jaz

zAključujem ...

VČASIH – ZDAJ

Milojka Naglič: *Včasih – zdaj*

Včasih smo sanjali o ljubezni,
sedaj pa obujamo spomine preteklosti.

Včasih sem želela biti odrasla,
sedaj pa sanjam o mladosti.

Mila Kavčič: *Včasih – zdaj*

Včasih je lušno b'lo,
ko sem ljubila zemljó.
Zdaj pa ni več tako,
ker z zemljo ne morem več delati tako.

Vita Furlan: *Včasih – zdaj*

Včasih sem delala sneženega moža,
zdaj pa kidam kupe snega.

Bernarda Kodele: *Včasih – zdaj*

Včasih sem bila mlada in lepa,
sedaj sem samo lepa.

Milena Ožbolt: *Včasih – zdaj*

Včasih sem se rada igrala s prijatelji,
zdaj pa rada sedim in rože gledam.

Včasih sem pela,
zdaj pa poslušam.

Mihaela Božič: *Včasih – zdaj*

Včasih smo delali vse na roke,
zdaj pa je vse na knofe!

Včasih ni bilo bogastva in obilja,
včasih smo bili srečni in razigrani,
zdaj pa imajo vsega preveč!

Bernarda Petrič: *Včasih – zdaj*

Včasih je bilo veliko vedrine,
zdaj pa nas življenje preizkuša do konca.

Včasih me je glasba prestavila na višji nivo,
zdaj pa ob takšni glasbi samo še jokam

Zlatka Fišer: *Včasih – zdaj*

Včasih sem Slavonka bila,
zdaj pa govorim po slovensko, še raje pa pojem lepe pesmi,
posebej pa Kje so tiste stezice, ki so včasih bile.

Sonja Halik: *Včasih – zdaj*

Včasih sem veliko delala,
zdaj pa se imam v domu lepo.

BLIŽNJI

Vita Furlan: *Maticu, vnučku za rojstni dan*

Sedem let je že minilo,
kar prijokal si na svet.
V Kranju se je to zgodilo,
bil si majhen fantek lep.

Leta hitro so minila,
že si šolarček postal,
hodi h karateju, glasbi
in že prve knjige bral.

Ob večerih, ko je mirno,
se še vedno pocrkljaš,
v naročje zlezeš, me objameš,
rečeš, da imaš me rad.

Tudi jaz imam te rada,
moje zlato sonce si,
naj življenje ti prinese
sončne in vesele dni.

Milojka Naglič: *Nika*

Povedal si mi,
da bom babica postala.
Na ta trenutek
dolgo sem čakala.
Ljubezen svojo
sem vnukinji dala.

Med nama še sedaj
močna je vez ostala.

Marjeta Zupančič: *Slovo*

Ti odhajaš s sklonjeno glavo,
jaz gledam tiho v nebo.
Pogledam te s solzami v očeh,
ti podariš mi kratek nasmeh.
Zakaj odhajaš?
Zakaj se poslavljaš?
Tega niti sam ne veš,
toda jaz vem, predobro vem, zakaj,
in vem, da te ne bo nazaj.
A četudi prideš spet k meni,
ne prosi in me ne objemi,
ker te hotela ne bom nazaj,
pa čeprav sem ljubila te nekdaj.
Ne govori mi, da trda sem,
ne govori, da me ljubiš, vsem,
ker vedo, da lažeš bolj kot prej,
ko si hodil namesto k meni k njej.

Mihaela Božič: *Glavno*

Ko je mož umrl,
sem ostala sama.
Najhujše je,
ko zgubiš družbo.
Je konec,
otroci grejo.
Ostaneš sama.

Moraš biti vztrajna, močna, potrpežljiva.
Vse.

Smo živeli skupaj 61 let.
To je glavno.

Bernarda Petrič: *Moč glasbe*

Sedim v sobi in čitam neko knjigo. Nekdo zvoni. Vstanem in grem odpret vrata. Zagledam svojo sosedo v spremstvu njenega vnuka. Vstopita in razvije se živahen pogovor, mali deček je najbolj glasen, ima veliko povedati.

Zasliši se večerni zvon, ki prekine naše zgovorno besedičenje. Nastane tišina ... Vsi trije poslušamo ...

Vstanem, grem h klavirju in začnem posnemati ta mili glas, roke kar same drsijo po tipkah. Nato zopet nastane tišina. Pogledam k obiskovalcema, deček joka in objema babico ...

MOŠKI – ŽENSKA

Mila Kavčič, Bernarda Kodele, Mihaela Božič, Bernarda Petrič, Milojka Naglič, Marjeta Zupančič, Vita Furlan, Milena Ožbolt, Stanka Šenkinc, Sonja Halik: *Komedija o Romeu in Juliji*

Romeo: Draga moja Julija, moja poštena žena, pridna si nadvse.

Julija: In ti, junak moj, dober si kot kruh.

Romeo: In jaz ti zvest večno bom ostal. Le enkrat prava ljubezen se rodi.

Julija: Kako ljubeče se to sliši! Moj mož lahko je samo tisti, ki samo mene ima rad, ki rad ima otroke le in ženo.

Romeo: Ti, moja Julija, ti moj si cvet, ki zrasel na prvi je pogled.

Julija: Bila res prva sem, a tudi zadnja? Sem danes v pogledu tvojem samo jaz?

Romeo: Vsak moški rabi kak izlet. Izleti, ki jih delam z ženskami, niso nevarni, ker vedno starejše so od tebe.

Julija: Neumnež stari, zdaj vidim, da bila sem deklica za vse, za druge ženske in za té.

Romeo: Drago sem plačal svojo neiskrenost. Klečim zdaj tukaj pred teboj in prosim te, odpusti mi!

Konec 1:

Julija: Zdaj jaz postavljala bom tu pravila. Nemudoma se zdaj ne bom ločila. Tako sem se zaenkrat odločila, da vsake toliko s teboj se bom dobila.

Konec 2:

Julija: Zdaj jaz postavljal bom tu pravila. Nemudoma te v hišo zdaj bom zaklenila. Le tu in tam iz nje te bom spustila, da skupaj kakšno stvar bova naredila.

DOM UPOKOJENCEV SEŽANA

PISMA

Jožefa Čehovin: *Pismo možu*

Dragi mož Emil!

Zelo mi je bilo hudo, ko sem te izgubila, tebe, saj si mi bil edini, ki sem te resnično ljubila. Ob strani si mi stal v dobrem in slabem.

Čeprav sem videti dostikrat vesela in nasmejana, ko se spomnim nate, mi je zelo hudo.

Pozdravljam te z željo, da bi te še enkrat objela. Tvoja
Jožica

Nataša Vitez: *Pismo očetu*

Dragi moj tata!

Dolgo ti nisem pisala. Svojim otrokom sem rekla, naj ti sporočijo, da sem bolna, da ležim v Šempetru na intenzivnem oddelku. Telefon mi ni delal. Zato ti pošiljam poljubčke na daljavo. Mislim nate vsak dan in te pogrešam.

Veš, hči Saša ima sina Tiana, Nik ima punco Katjo, vse gre po maslu. Ko bi le še bil vsega tega deležen, ampak smrt te je prezgodaj vzela.

Tata, rada te imam, čeprav je daleč. Saša in Nik te pogrešata in tvoj vnuk tudi. Je velik, veš, hodi v vrtec in zmeraj sprašuje po tebi. Torej, tata moj. Bodi srečen v nebesih, čuvaj in pazi me še naprej. Tvoji te pozdravljajo. Z ljubeznijo, tvoja hči Nataša

Marija Hreščak: *Pismo sinu*

Dragi sin!

Imam se dobro, dosti družbe imam. Imam se res lepo.

Vedno si bil nagmašen. Vse sorte si počel, zdaj pa si ratal bolj pameten.

Bodi pameten še naprej! Tvoja mama

Milan Tuševski: *Pismo staršem*

Lepe pozdrave, težko mi je, da nismo skupaj. Pogrešam vas, jaz sem dobro. Imam službo, makari vam ni po želji, sem jo izbral, čeprav ste vi nasprotovali. Saj je tako, tudi se vidimo, lepe pozdrave in dosti zdravja in sreče vam želi Milan.

Bruna Ukmar: *Pismo Jožici*

Draga Jožica!

V prvi vrsti te lepo pozdravljam. Že več let si ne piševa, samo po mobitelu ... Želim si, da bi se še kaj videli. Jaz se nahajam v domu za upokojence v Sežani. Imam veliko prijateljev. Dom na Koprivi sem zapustila, samo grem še rada domov. Lep pozdrav, Bruna

Marija Capolicchio: *Pismo Karin*

Draga Karin!

Rada bi se ti zahvalila, da misliš name in mi pomagaš pri urejanju mojih osebnih stvari. Zelo te pogrešam in se veselim, kadar me prideš obiskat. Veš, tukaj v domu mi nič ne manjka. Sem zelo zadovoljna, saj imam veliko družbe in tudi hrana je odlična. Tukaj bi rada preživela preostanek svojega življenja. Nič ne skrbi zame, saj zelo uživam. Se vidimo. Lep pozdrav, Marija

Ivana Rodica: *Pismo Particiji*

Draga nečakinja Patricija v Franciji!

Sem v domu. Lepo mi je tukaj. Zaenkrat sem še kar zdrava. Prosim, oglasi se kaj.

Lep pozdrav, Ivana

Silvana Matevlič: *Pismo Emi*

Draga Ema!

Najprej te lepo pozdravljam. Nisva se videli že dolgo časa. Jaz sem v DU Sežana. Imam se dobro, ko greš mimo, se oglasi.

Dosti mislim nate. Želim ti zdravja in sreče, Silva

Viljem Borjančič: *Pismo Inki*

Draga Inka!

Oglašam se ti, tvoj stari sošolec, ki si ga klicala Vilko, pa ti moram enkrat končno povedati, da mi je ljubše Vili, kot me je Nataša preimenovala po prihodu v Sežano. To pa zaradi tega, ker mi Vilko ni bil všeč in ker je bilo Vili ime, s katerim se je tvoj nekdanji istoimenski sošolec prilizoval tebi. Torej, tebi je bilo ime odvratno in zato me z njim nisi hotela obdarovati.

Spominjam se še, da si nekoč službovala na pošti v Sežani, stanovala pa pri svojem sorodniku Frančku iz Gradišča. Tvoja mama pa je bila rodom iz Sežane. Sam se nahajam v domu upokojencev v Sežani in upam, da bo to pismo še pravočasno prispelo na tvoj naslov. Pozdrav, Vili

Marijan Kljun: *Pismo*

Leta 1993 sem v Travnem kraju zasadil s pomočjo treh stricev in sovaščana ter sestrinega moža približno 1800 sadik jablan gala, zlati delišes, jonagold in ajdared. Nato

sem v glavnem ta sadovnjak obdeloval sam; od mulčenja, škropljenja in košnje ob jablanah. Prve letine so bile bolj skromne, nato pa se je začel pridelek povečevati do približno deset ton letno.

Večino sem prodajal na domačijo Jorkotovih. Sem pa tudi bil na tržnicah v Piranu, Koprju in v Sežani. Moram reči, da je kar šlo. V Piranu sem se na firmi dogovoril, da sem bil dopoldne prost, nato sem šel na hitro nekaj pojest in potem v službo do 14. ure na Lipico.

Ko sem bil v Koprju, se mi je neki dan zgodilo, da sem prej prodal domača neškropljena jabolka, goriško sevko in bobovec. Ko sem bil na tržnici v Sežani, sem bil že v invalidski penziji, a mi je še kar šlo.

Drugega pa nimam kaj povedati.

SOLZE

*So solze,
ki tečejo skozi stoletja
skozi različne oči,
iste solze skozi različne oči
otrok in otrok njihovih otrok,
si slišal govoriti stare.
(Miljana Cunta)*

Jožefa Čehovin: Solze

*So solze, lahko boleče, vesele ali na stare spomine
ki tečejo skozi stoletja žalosti in sreče lepih spominov
skozi različne oči, otrok, zapuščenih ljudi,
iste solze skozi različne oči ob sreči ali nesreči ali zapuščenosti
otrok in otrok njihovih otrok, boleče so solze lastnih otrok,
si slišal govoriti stare, ki pripovedujejo o svojih bolečih solzah.*

Nataša Vitez: Solze

Solze tečejo mi po obrazu,
mislim in premišljudem,
kaj mi je,
gledam obraze otrok in ljudi.

Zunaj pa sonce, ki močno sije,
skoraj kot da mi obraz gori.
Premišljudem, premišljudem,
kot da me ni.

Ali vidiš moj obraz –
poln je solz.
Ti in jaz
se gledava
skozi obraz.
Premišljuje, ali si s solzami jaz.

Nataša Vitez: *Solze*

Gledam v sliko na steni –
visi.
Na njej si ti,
moj mož.
Zakaj ti tečejo solze?
Kaj se ti godi?
Ali v redu si?
Misel mi do pozne noči ne zbeži.

Viljem Borjančič: *Solze*

Začutil sem solze,
ki so polzele z mojega lica,
na pogrebu svoje matere,
ne da bi pri tem pomislil,
da je sploh umrla.

Ostala je v mojem spominu
od takrat
in vse na veke,
dokler ne bom sam tega sveta zapustil.
Mati je samo ena in edina.

Ivana Rodica: *Mama*

Bo mama umrla,
so prišli mi povedat.
Nisem mogla, da bi šla
prêcej domov;
in je bila že mrtva, ko sem prišla.

Tistikrat sem dosti jokala.
In še dolgo potem.

Bruna Ukmar: *Solze*

Solze žalosti: ob izgubi staršev, ob izgubi sestre, ki je bila stara komaj 17 let in je zbolela za levkemijo (27. 12. 1949), ob ločitvi, ob življenju brez otrok.

Solze sreče: ob vrnitvi očeta iz Nemčije, ko sem brala češnje, ob delu na vrtu.

Hvaležna in srečna sem, da sem pri svojih letih zdrava. Želim, da bi dobila dobro prijateljico tukaj v domu.

Milan Tuševski: *Solze*

Moje solze so vezane na dogodke družinske: sin je v 59. letu umrl, žena je deset let dementna, ne pozna mene, otrok. Ob teh stvareh se mi spustijo solze, skoraj ni dneva, da ne tečejo solze.

Mirko Povšnar: *Solze*

Ob teh verzih se spominjam zgodovine rodbine, iz katere izviram. Vse od 1421, ko je rodbina prišla iz Schwarzwalda.

So ljudje v Sloveniji, ki so moje prednike nove dobe poznali kot zelo dobre, poštene ljudi. Pregarjanje v novi dobi pa

se je začelo s Kraljevino SHS. Določeni so se izselili v Švico in tam vzpostavili rodbino. V Švici obstaja urbar rodbine. Upam, da ga bom dobil in mi bo »posušil solze grenkobe« preganjanj v času komunizma. O tem drugič obširno.

Smo nemški poslovenjeni Židje, na kar sem ponosen.

Marija Hreščak: *Solze*

Solze so velike.

MOŠKI – ŽENSKA

Viljem Borjančič, Marijan Kljun, Marija Hreščak, Mirko Povšnar, Silvana Matevlič, Ivana Rodica, Nataša Vitez, Jožefa Čehovin, Marija Capolicchio: *Asociacije na odnos moški – ženska*

Nikoli nisva reševala stvari z molkom.

Bolezen.

Harmonija.

Pameten moški.

Strpnost, potrpljenje, premišljenost.

Lepota.

Človek, ki bi ga težko našel.

Spoštovanje.

Zvestoba.

Par.

Prijaznost.

Vdanost.

Rada sva šla pohajat se z otroki.

Ravno tako sem naredila jaz.

Ljubezen gre skozi želodec.

Ločitev.

Ljubezen.

Medsebojna pomoč.

Sporazum.

Če sem mu naredila krivico, je zakričal in sva bila naprej prijatelja.

Navezanost na drugega.

Dobrota.

Odvisno od časa, v katerem se spoznata.

Sporazumevanje.

DOM STAREJŠIH OBČANOV AJDOVŠČINA

PISMA

Ana Lozar: *Pismo sinu*

Dragi sin,
že sedem let se nahajam v domu. In mi je zelo žal, da se ne srečujeva.

Pogrešam tebe, tvoje besede in tvoje prisotnosti.

Pridi, čakam te! Mama

Doroteja Černigoj: *Pismo sinu*

Dragi sin Dominik,
pišem ti, ker te prosim odpuščanja. Čutim, da sem se olajšala, da bom lahko umrla. Šestdeset let me je pekla vest.

Hudo mi je, ker sem bila kot mama slabe volje in si zato nastradal. Kaznovala sem te, čeprav si tega nisi zaslužil.

To me spremlja toliko let. Grozljivo je. Vidva pa sta kot sinova meni zelo hvaležna, preveč skrbita zame. Vsak dan me pokličeta. Rekla sta mi: »Dokler si živa, rabiš ljubezen, ko boš na pokopališču, ne boš rabila ničesar več.«

Tvoja mama Doroteja

Alojz Vidmar: *Pismo staršem*

Dragi starši,
zelo sem vam hvaležen za vašo vzgojo in vse, kar ste mi dali, da sem postal dober državljan in potem še dober družinski oče.

Ampak na koncu se ni vse dobro končalo, saj sem končno prezgodaj pristal v domu za upokojence, kar ni bilo nujno ...

Doroteja Renar: *Pismo sestri*

Draga sestra Irena!

Lepo te pozdravljam in se večkrat spominjam, kako smo preživljali svoja otroška leta. Največkrat mi pride v spomin strah, ki smo ga preživeli, ko smo šli z očetom nabirat lešnike. Ko je oče rekel, otroci tu doli pa so lešniki, takrat se je brat Jože pognal v dolino. Oče je dirkal za njim in govoril brezno, brezno ... in tekel neusmiljeno proti sinu. Nato se je oče pognal in zagrabil Jožeta tik pred žrelom v brezno.

Vsi smo obstali presrečni, da se je tako izteklo. Oče je sina objel in ga tesno tiščal k sebi. Bil je vesel, da se je srečno izteklo, in smo srečni odšli domov.

Majda Slokar: *Pismo Petru*

Peter, nikoli nisem dovolj pripravljena, da bi ti povedala misli, ki sem jih imela ob zadnjem srečanju s teboj. Bilo je po telefonu in prekinila sem zaradi motenj na omrežju, tako da nisem mogla govoriti prosto. To je bil najin zadnji pogovor in to me teži, ker ne vem, ali si hotel, da pridem.

Povedati bi si morala, kako urediti, da bi bila najina hčerka zavarovana in zadovoljna. Nisem vedela, ali naj drezam vate z denarnimi problemi, imela pa sem tudi pomisleke glede tvoje družine, da ne bi rahljala vaših odnosov. Vsemu sem se odpovedala.

Danes bi ti rekla, da nimaš le dveh hčerk od prej, ampak tudi najino, ki si jo tudi priznal, ni pa se nihče pobrigal, da bi tudi ona kaj dobila. Zdaj ti pa lahko sporočim, da smo vseeno to uredili; nimam pa več odnosov s tvojo družino.

Marija Božič: *Pismo sestrični*

Draga sestrična!

Že dalj časa se nisem kaj več oglasila. Upam, da se imaš lepo, enako tudi vsi tvoji dragi. Jaz sem kot ponavadi. Želim ti veliko zdravja tebi in vsem tvojim.

Ostaniva še vedno v prijateljstvu. Lepo te pozdravlja tvoja Marija

Ida Gortnar: *Pismo Jozki*

Draga Jozka!

Čeprav si daleč, si mi blizu. Vsak dan se spomnim nate. Zelo dobro se počutim v domu. Skrbi pa me Slavica. Šla je na pregled v bolnico, jo kličem in se ne oglasi.

SPOMIN

Karolina Terezija Stožir: *Sonce*

Sonce greje vse ljudi.
Vesela sem,
da je tudi mene ogrelo
za delo na kmetiji.
Čeprav sem kot otrok želela,
da bi padal dež.
Tako sem preživela,
dan za dnem.

Doroteja Černigoj: *Kanglica*

Kanglica,
kamnita pot.
Bosa, čakam na hrano.

Marija Božič: *Begunstvo*

Sem šla v begunstvo,
stara štiri leta,
in se spominjam,
kako je bilo hudo.

Smo hodili peš
in nas je bilo strah.
Prišli v prazen dom –

in še danes vidim podobo Kristusa,
ki te je vedno gledal.

Karolina Terezija Stožir: *Internat*

V internatu sobe tri,
v eni izmed njih smo mi,
same internatčanke,
mlade zale deklice.

Ko stopaš po stopnicah gor,
greš, kot bi bil res major,
saj veš, da tu si zdaj doma
in važen si, kolikor se da.

Dekleta pa v nedeljo vsa
na randi hitro so odšla,
saj vsaka ima fanta že,
le da vzgojitelj tega še ne ve.

Ida Gortnar: *Obisk*

S sestro Francko sva šli v Kranjsko Goro.
Nabirali ognjič.
Izlet na Vršič.
Izvir Save.
To pogrešam zelo.

Ida Gortnar: *Dom*

Lepo mi je bilo:
vrt, sadovnjak in moj šumeči potok.
Obiski, kava in sreča.
Pogrešam vnuke in pravnuke.

VTISI

Majda Slokar, Doroteja Renar, Magda Žnidarčič, Ida Gortnar, Ana Lozar, Marija Božič, Karolina Terezija Stožir, Doroteja Černigoj: *Solzno jutro*

Solzno zato,
ker so se kaplje
ustavile na steklu
in nismo imele
čistega pogleda
od zgoraj.

Pogled ostane
na Gori.
Nekoč so rekli:
Ko ima Čaven kapico,
bo padla
ena solzica.

Lepo je,
da je po dolgem času
posijalo sonce.
Kako lepo bi bilo,
če bi šla domov.

Ko sonce vzhaja,
se mi v mislih poraja
lep sončni vzhod.
Hvaležna sem,
da sem dočakala

ta lepi dan
in se veselim tudi
svojih prijateljev.

Poleg vseh teh lepot,
ki sem jih videla
skozi okno,
so se nenadoma pojavile
lastovke,
ki so izvajale
svoj ples.

Zjutraj, ko vstanem,
okrog pol osmih,
me kličeta sinova.
To čakam.

Magda Žnidarčič: *Obleka*
Včeraj sem šla po nakupih.
Sem kupila copate
in tri majice z dolgimi rokavi.
Da toplo mi bo,
ko bo zima.

Doroteja Renar: *Knjige*
Popoldne se odpravim po knjige
in izbiram po svoji odločitvi.
Potem grem z novo zgodbo v sobo.

Ana Lozar: *Nevih*

Zatopljena sem v branje,
zunaj zagrmi in se zabliska,
nakar se temni oblaki
s sončnim zahodom
ujamejo v noč.

Majda Slokar: *Oblak*

Oblaki kot figure.
Odsev svetlobe na nebu –
tudi mene osvetlila.

Ida Gortnar: *Izvir*

Izvir Save.
Voda vre ven.
Ko kdo stoji zraven,
je še bolj lepo.

MOŠKI – ŽENSKA

Ana Lozar, Magda Žnidarčič, Doroteja Renar, Doroteja Černigoj, Majda Slokar, Ida Gortnar, Karolina Terezija Stožir: *Dialog med Frančkom in Micko*

Micka: Franček, prosim te, pomagaj mi.

Franček: Kako pa naj ti jaz pomagam?

Micka: Skuhaj mi topel čaj in ga prinesi zjutraj na nočno omarico.

Franček: Kaj naj skrbim za pet otrok pa še za tebe za povrh?! Dan na dan hodim v gozd s konjem, da obdelam les in ga peljem v Ajdovščino na tovorni vlak, da pride vse tja do Benetk.

Micka: Pa moja skrb, da so otroci vsak ljubi dan pripravljeni za šolo? Potem pa dom in hiša in živina v hlevu ... In skrb za starše, ki živijo z nami! Le drobno pozornost sem hotela od tebe, da bi enkrat opazil, kaj vse jaz postorim, ko praviš, da delaš samo ti!

Franček: Veš, kaj edino delaš ti? Se kregaš in jeziš!

Micka: Saj vem, spet jaz bom morala zdaj popustiti, da mir bo v hiši in prazniki ne bodo pokvarjeni.

Franček: Pa vendar si priznaj, da tudi jaz kdaj popustim, z ostalimi pijanci nikoli v gostilno ne zdrvim.

Micka: Prav imaš, saj sva na koncu se vedno razumela.

Franček: Ljubezen najina bo večna, verjamem ti, da skupaj vedno bova srečna.

»Starost naj govori, vrsta let naj pokaže modrost!«

Zbornik projekta Knjiga me pomlaja: Matičina medgeneracijska literarna druženja

Uredila in jezikovno pregledala: Zarika Snoj Verbovšek

Spremni besedi: Ignacija Fridl Jarc in Zarika Snoj Verbovšek

Fotografsko gradivo: arhiv Slovenske matice

Oblikovanje in prelom: Janez Turk

Tiskarna: Cicero, Begunje, d.o.o.

Založila in izdala: Slovenska matica

Za založbo: Ignacija Fridl Jarc

Naklada: 250 izvodov

Ljubljana 2024

Zbornik je nastal v okviru projekta Knjiga me pomlaja: Matičina medgeneracijska literarna druženja, ki ga je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

